

Beskyttelse af sten- og jorddiger

Temadag om diger

Koldkærgård, den 27. september 2018

Jonas Valhøj Kleffel Nielsen, SEGES Jura & Skat

Museumslovens § 29 a, stk. 1

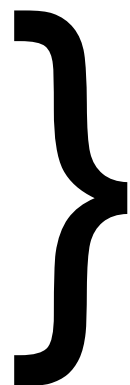
”Der må ikke foretages ændring i tilstanden af ”sten- og jorddiger og lignende”

Beskyttede diger

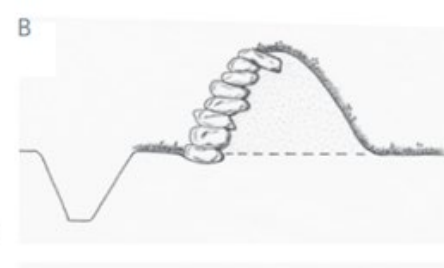
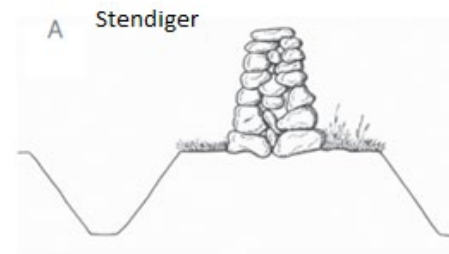
- Stendiger
- Diger der ejes af offentlige myndigheder,
- Diger der ligger på eller afgrænser naturtyper, der er beskyttede efter naturbeskyttelseslovens § 3, og
- Diger der er angivet på kortbladet i Geodatastyrelsens kortværk Danmark (1:25.000), **4 cm-kortet**, i den seneste reviderede udgave forud for den 1. juli 1992.
- *Se bekendtgørelse nr. 1190 af 26. september 2013 om beskyttede sten- og jorddiger og lignende*

Digetyper

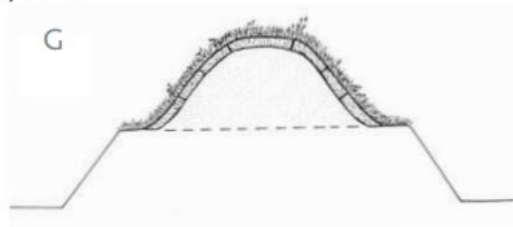
- Stendiger (selvstændigt beskyttet)
- Diger af græs og lyngtørv
- Jordvolde
- Tangdiger
- Diger med grøfter

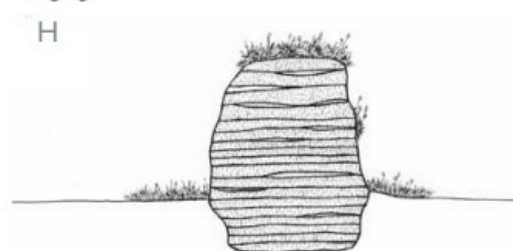
Kun beskyttet hvis angivet
som dige på 4 cm-kort
- *eller ligger på eller*
afgrænser beskyttede
naturtyper
- *eller ejet af offentlige*
myndigheder

Jordvold

Tangdige

4 cm-kortet

88

hkpn.gst.dk

Historiske kort på nettet

Geodatastyrelsen
Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Matrikelkort

Sogne- og herredskort

Økonomiske kort

Topografiske kort - landsdækkende

Topografiske kort - regionale / andre

Sekort

Protokoller

Søg via

Navn >

Kort / stednavn >

Klik i kortet for at åbne kort- og stednavnesøgning.

?

Resultat af søgning

Søgeresultat for koordinaten E: 550109 N: 6204733

Antal Videnskabernes Selskab i søgeresultat: 3

Antal Målebordsblade i søgeresultat: 8

Antal Centimeterkort i søgeresultat: 21

Videnskabernes selskab (3)

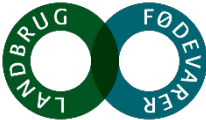
Vis	Type/art	Målestok	Kortblad	Navn	Kode	Målt	Sidst rettet	Udgivet	Bemærkning
Vis	VSK kobberstik	360000	24	Jylland				1820	
Vis	VSK kobberstik	120000	1	Jylland øst - Århus, Horsens				1789	
Vis	VSK kobberstik	120000	1	Jylland øst - Århus, Horsens					Nytryk

Målebordsblade o.l. (8)

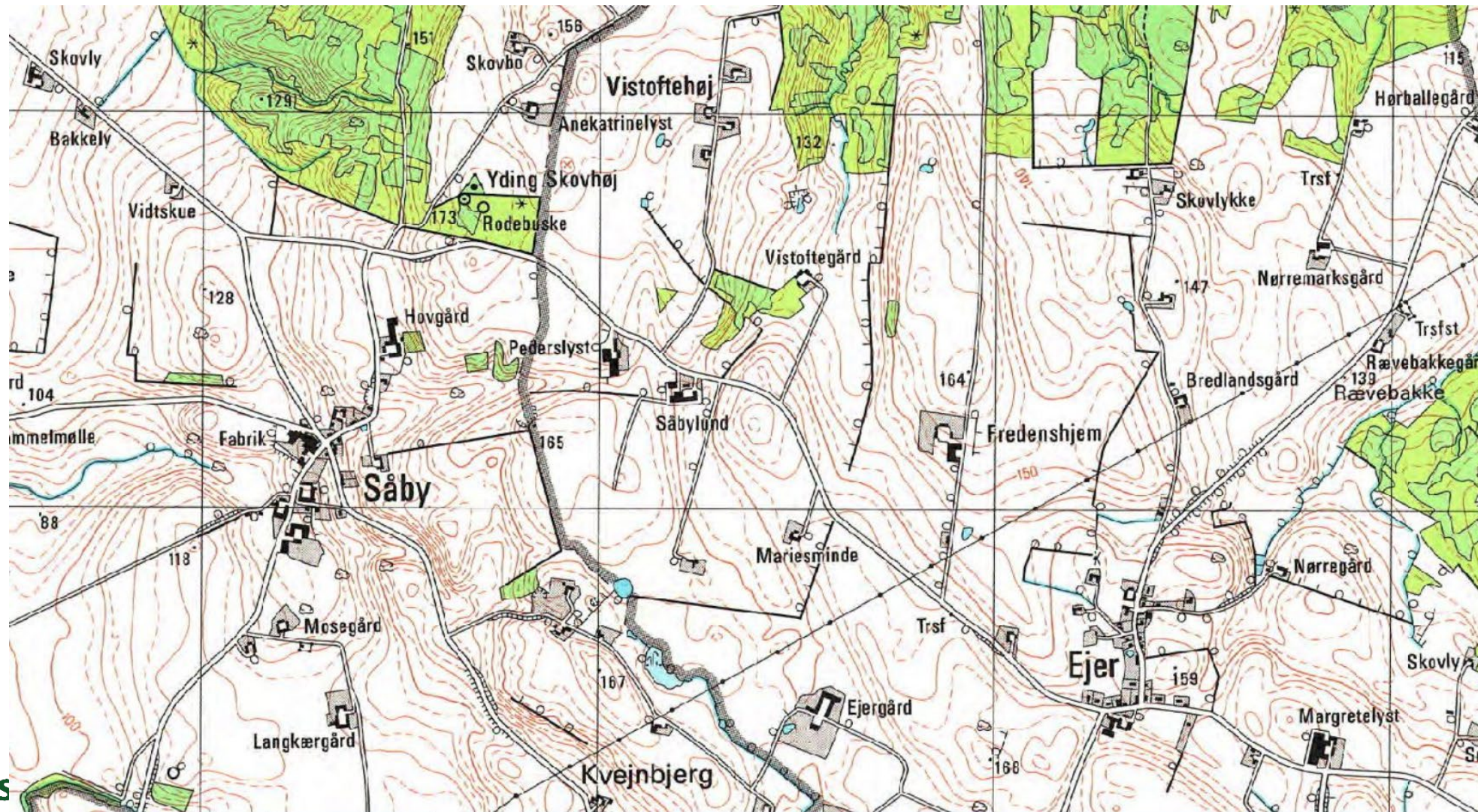
Vis	Type/art	Målestok	Kortblad	Navn	Kode	Målt	Sidst rettet	Udgivet	Bemærkning
Vis	Lavt målebordsblad	20000	2712	Ejer Bavnehøj		1875	1900	1908	
Vis	Lavt målebordsblad	20000	2712	Ejer Bavnehøj		1875	1937	1941	
Vis	Lavt målebordsblad	20000	2712	Ejer Bavnehøj		1875	1941	1942	
Vis	Lavt målebordsblad	20000	2712	Ejer Bavnehøj		1875	1951	1955	
Vis	Lavt målebordsblad	20000	2712	Ejer Bavnehøj		1875	1956	1959	
Vis	Lavt målebordsblad	20000	2712	Ejer Bavnehøj		1875	1968	1968	
Vis	Højt målebordsblad	20000	L11	Ejer Bavnehøj		1875			sorte højdekurver
Vis	Højt målebordsblad	20000	L11	Ejer Bavnehøj		1875		1875	sort/hvid

Centimeterkort (21)

Vis	Type/art	Målestok	Kortblad	Navn	Kode	Målt	Sidst rettet	Udgivet	Bemærkning
Vis	2 cm	50000	1214 II	Horsens	1.0.1		1974	1975	
Vis	2 cm	50000	1214 II	Horsens	2.0.1		1991	1992	
Vis	2 cm	50000	1214 II	Horsens	3.0.1		2003	2003	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	3.0.1		1962	1964	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	3.0.1_net		1962	1965	med net
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	3.1.1		1970	1971	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	3.2.1		1971	1972	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	3.3.1		1973	1974	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	3.4.1		1978	1978	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	3.4.1_net		1978	1978	med net
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	4.0.1			1982	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	4.1.1		1984	1986	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	4.1.1_net		1984	1986	med net
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	4.3.1		1995	1996	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	4.3.1_net		1995	1996	med net
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	4.4.1		2001	2002	
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	4.4.1_net		2001	2002	med net
Vis	1 cm	100000	1214	Silkeborg	5.0.1_net		2007	2008	med net
Vis	4 cm	25000	1214 II NØ	Østbirk	1.0.1	1876	1972	1974	
Vis	4 cm	25000	1214 II NØ	Østbirk	1.1.1	1876	1984	1985	
Vis	4 cm	25000	1214 II NØ	Østbirk	2.0.1	1984		1989	

4 cm-kortet

Miljøportalen, vejledende

Browser window showing the **Danmarks Miljøportal** website. The URL is <https://arealinformation.miljoportal.dk/html5/index.html?viewer=distribution>.

The page displays a map of a rural area with yellow outlines indicating specific land parcels. The left sidebar shows the **Kortlag** (Map Layer) menu with the following options:

- Filtrer lag...
- Kortforsyning
 - Region
 - Kommune
 - Adresser
- Baggrundskort
 - ☒ Ortofoto forår (nyeste)
 - ☒ Ortofoto 2016
 - ☐ Ortofoto 2014
 - ☐ Ortofoto 2012
 - ☐ Ortofoto 2010
 - ☐ Ortofoto 2008
 - ☐ Ortofoto 2006
 - ☐ Ortofoto 2004
 - ☐ Ortofoto 2002
 - ☐ Ortofoto 1999
 - ☐ Ortofoto 1995
 - ☐ Ortofoto 1954
 - ☐ Flyfoto 1945
 - ☐ Hist. kort, høje målebordsblade
 - ☐ Hist. kort, lave målebordsblade

The top navigation bar includes links for **Nyheder**, **Servicestatus**, **Driftsstatus**, **Vejledninger**, and **Privatlivspolitik**, along with a search bar labeled **Søg...**.

The bottom of the page features a scale bar (0 to 0.3 km) and a footer with the text **Produktstøtten | © SDE | © COV**.

Historie

- 1. juli 1992: Beskyttelse indført i naturbeskyttelsesloven for at bevare en truet ”naturtype”, da kraftig tilbagegang af diger i Østdanmark. Miljøminister Per Stig Møller
- Primære formål at beskytte småbiotoper, dvs. biologiske hensyn. Det nævnes, at diger også bidrager til oplevelsen af et varieret landskab og samtidig giver kulturhistoriske oplysninger om ejendomsskel.
- Minister og Folketing valgte at beskytte diger angivet på 4 cm-kort for at sikre enkel og entydig administration, selvom diger kunne være blevet nedlagt efter kortets udarbejdelse.
- Beskyttelse midlertidig - indtil konkret udpegning af beskyttelsesværdige diger skulle finde sted.

Historie

For at sikre en enkel og entydig administration af beskyttelsen af diger, vil der med hjemmel i forslagets § 5 i bekendtgørelsesform blive fastsat regler, der i en indledningsfase begrænser den generelle beskyttelse til at angå de sten- og jorddiger, der er optegnet på de officielle kort. På lidt længere sigt er det hensigten, at denne ordning skal afløses af en beskyttelse, der er baseret på en konkret udpegning. Med en sådan udpegning vil de mindre værdifulde sten- og jorddiger helt blive undtaget fra beskyttelsesordningen, således at der ikke i større omfang end påkrævet af hensyn til biotopsbeskyttelsen lægges hindringer i vejen for landbrugets almindelige strukturudvikling.

Notits fra Skov- og Naturstyrelsen af 28. november 1991, udgør en del af Miljøministerens svar af 29. november 1991 til folketingsmedlem N. Filt Jensen om den foreslåede beskyttelse af sten- og jorddiger.

Hvad er 4 cm-kort?

Hvem lavede det første 4 cm-kort?

4 cm-kort

- 4 cm-kort = 1 : 25.000 = 1 km i landskabet fylder 4 cm på kortet.
- Første 4 cm-kort over Danmark udarbejdet i 1952 af

Army Map Service
Corps of Engineers
U. S. Army
Washington D. C.

Er kortregistreringen korrekt?

- "Under amternes arbejde med de vejledende registreringer viste det sig, at det i visse egne var op mod 30 % af alle bevarede diger, der ikke fremgik af 4cm kortene. Det skyldes først og fremmest, at de moderne 4cm kort er tegnet efter luftfotos med kun en begrænset støtte i ældre kort. Kun større anlæg er korrigeret ved optegnelser i marken." – se s. 18 i [digevejledningen](#).
- Kontrol af flyfotos: "Man kørte rundt i bil i 1-2 uger på hvert kortblad efter en forudgående gennemgang af flyfotos", jf. Peter Bøving Michaelsen, Overkartograf, Geodatastyrelsen.

Historie

- Midt 90'erne: Udpegning af beskyttelsesværdige diger for omkostningskrævende. Midlertidig ordning med 4 cm-kort fortsattes. Miljøminister Svend Auken.
- 2001 Regeringsskifte. Ny regering besluttede at flytte ansvaret for fortidsminder og sten- og jorddiger fra Miljø- og Energiministeriet til Kulturministeriet (Kulturarvsstyrelsen). Kulturminister Brian Mikkelsen.

Historie

- 1. januar 2007: Vejledende registrering af diger kan ses på Miljøportalen.
- 1. januar 2013: 4 cm-kortet lægges på nettet til gratis download.
- Ultimo 2014: Slots- og Kulturstyrelsen prioriterer tilsyn efter at have overtaget det i 2007 fra amter
- Nu: Forsøg i visse kommuner med konkret udpegning af beskyttelsesværdige diger

Manglende udpegning – hvad gør vi?

NKO nr. 122, juni 1997 - NATURKLAGENÆVNET ORIENTERER

”Ved Miljø- og Energiministerens beslutning om indtil videre at fortsætte den midlertidige ordning bortfaldt grundlaget for den særligt tilbageholdende dispensationspraksis. NKN har siden da i forbindelse med klager over tilladte eller ikke-tilladte digenedlæggelser m.v. selv foretaget en relativt indgående, konkret vurdering af, om der er tale om et beskyttelsesværdigt dige og - i lyset heraf - vurderet de grunde, som er anført til støtte for ønsket om ændring af digets tilstand.

Vurderingen af, hvorvidt det på kortværket optegnede dige (angivelse med digesignatur) er beskyttelsesværdigt, sker ud fra følgende 3 kriterier, idet bemærkes, at vurderingen navnlig har drejet sig om jorddiger:

- Om diget fremtræder som et væsentligt element i **landskabet** i kraft af dets længde, profil eller som en del af et sammenhængende digesystem.
- Digets **kulturhistoriske** betydning, navnlig som gammelt ejerlaugs- eller ejendomsskel.
- Digets betydning som **biotop** eller økologisk spredningskorridor.

Manglende udpegning – hvad gør vi?

NKO nr. 122, juni 1997 - NATURKLAGENÆVNET ORIENTERER (fortsat)

”Vurderingen af, om der er grundlag for at give dispensation fra forbudet mod ændringen, sker herefter på baggrund af de almindelige lovbemærkninger herom, bortset fra, som nævnt, tilkendegivelsen om midlertidig, særlig tilbageholdenhed.

Særlig om lovliggørelsessager, d.v.s. sager, hvor et beskyttet dige er sløjfet eller på anden måde væsentligt ændret uden forudgående tilladelse, bemærkes, at der i disse sager tillige foretages en vurdering af omstændighederne i forbindelse med fjernelsen. Såfremt der efter en sædvanlig vurdering, jf. ovenfor, ikke bør gives dispensation, og der ikke foreligger særligt undskyldende momenter i forbindelse med fjernelsen, har NKN forlangt retablering af diget.”

Beskyttelsesværdigt

- Hvis et beskyttet dige er fjernet / ønskes fjernet, skal myndighederne prøve, om det var / er beskyttelsesværdigt.
- 3 forhold skal undersøges:
 1. Landskabelig betydning
 2. Kulturhistorisk betydning
 3. Biologisk betydning

Landskabelig værdi

- Væsentligt element i landskabet (længde, profil eller del af et sammenhængende digesystem)
- Egnskarakteristiske digestrukturer

Kulturhistorisk værdi

- Ejerlavsdiger (ejerlavsgænse går tilbage til jernalder)
- Udskiftningsdiger (fra udskiftningen omkring år 1800)
- Gamle diger
- Krogede diger
- Særprægede diger
- Velbevarede diger
- Særlige byggematerialer
- Velbevarede helheder
- Diger i administrative skel

Biologisk værdi

- Betydning som biotop eller økologisk spredningskorridor.
- Levested for enkeltarter, biotoptype med en særegen artssammensætning eller del af et større biotopnet, ledelinje
 - Diger med sjældne plante- og dyrearter
 - Diger med mange plante- og dyrearter
 - Gamle diger
 - "Naturgroede" diger
 - Diger der forbinder naturområder
 - Brede diger
 - Diger med strukturel diversitet
 - Diger i og ved naturområder

Nuværende praksis

- Fjerne dige for at optimere markdriften?
- ”Det fremgår af lovens forarbejder og fast praksis, at det ikke er tilstrækkeligt til at meddele dispensation, at der er påvist **driftsmæssige eller økonomiske interesser** i, at diget fjernes. Med formuleringen, at der kun ”i særlige tilfælde” kan dispenseres fra forbuddet mod tilstandsændringer, er det angivet, at der kun sjældent kan gøres egentlige undtagelser, i hvert fald for så vidt angår så væsentlige indgreb som nedlæggelse. **Nævnets praksis** for dispensation til nedlæggelse af diger i forbindelse med **landbrugets drift** er i overensstemmelse hermed **yderst restriktiv**.” Se fx [NMK-600-00143](#).

Nuværende praksis

- Lave erstatningsdige i stedet?
- ”Et erstatningsdige vil efter Miljø- og Fødevareklagenævnets opfattelse almindeligvis ikke kunne erstatte den kulturhistoriske (fortælle)værdi, der knytter sig til den autentiske placering og udformning af et oprindeligt dige. **Erstatningsdiger** vil således normalt **ikke** i sig selv **kunne begrunde, at der meddeles** dispensation til at fjerne et dige. Dette gælder også i de tilfælde, hvor det oprindelige dige har en begrænset længde og højde.”
Se fx sag [NMK-600-00144](#).

Hvis det er fjernet

- Bedste argument: Myndighedspassivitet – mange sager har ligget længe ved Slots- og Kulturstyrelsen. Efter praksis ned til ca. 3,5 år (normalt 4 år).
- Sørg selv for grundig sagsoplysning. Lodsejerens eget udsagn eller naboers udsagn tillægges kun ringe vægt.
- Gennemgang af kortmateriale, <https://hkpn.gst.dk>, www.flyfotoarkivet.dk (gamle luftfotos mest for Midt- og Nordjylland), www.kb.dk/danmarksetfraluften/ (blandede luftfotos), Kommunens hjemmeside (Cowi)
- Udsagn fra tidligere ansatte ved amtet
- Udsagn fra landinspektører
- Fotoalbums
- Hvad siger det lokale museum / egnsarkiv?
- Grave tværsnit – er der spor efter grøft? Der vil normalt altid have været grøft på den ene eller begge sider af en jordvold, se s. 14 i digevejledningen.

Ved retablering

- Lodsejer kan ikke pålægges at skulle retablere et større / bredere / bedre dige end det oprindelige.
- Der kan søges om dispensation til digegennembrud til passage gennem diget med markmaskiner.

Klagemulighed

- Søge dispensation ved kommunen
- Klage til Miljø- og Fødevareklagenævnet – frist 4 uger
 - Slots- og Kulturstyrelsens påbud kan efter praksis påklages fsva. fortolkningen af lovgrundlaget, herunder om et konkret forhold er ulovligt.
 - Kommunens afslag på dispensation prøves fuldt ud.
- Klage til Kulturministeriet over påbud fra Slots- og Kulturstyrelsen. Ministeriet kan som overordnet myndighed prøve formalia (procedurefejl i sagsbehandlingen, fx om krav til sagsoplysning er overholdt)
- Domstolsprøvelse – 6 måneders frist ift. afgørelse truffet af kommunen / Slots- og Kulturstyrelsen / Miljø- og Fødevareklagenævnet.
- Afvente straffesag (bevisbyrde)

Straffesag

U.2004.2526V, dom fra Vestre Landsret

- Flere vidner forklarede, at der ikke kunne være tale om en egentlig jordvold men nok nærmere om sammenføjet sand. Vidnerne kunne huske tilbage til 1940'erne.
- Vestre Landsret lagde til grund, at der siden 1916 havde været registreret et jorddige det pågældende sted. Hvad angik vidneforklaringerne udtalte retten følgende:
- "De afgivne vidneforklaringer **kan ikke tillægges afgørende** betydning for fastlæggelsen af digets karakter, idet diget er registreret længe forinden den tid, vidnerne kan huske, og idet vidnernes opfattelse af, hvad der kan betegnes og erkendes som et dige, ikke kan lægges til grund."
- "Selv om nogle af vidneforklaringerne kan pege på, at diget mod den fjerneste del af trekantarealet fremstod som meget lavt og muligt for en del blot var en digelignende struktur af sammenføjet sand i læhegnet, må det **komme tiltalte til skade**, at han har fjernet det, der på kortene er registreret som dige, uden at amtet har haft lejlighed til at vurdere, om der var tale om et dige i forbindelse med en eventuel sag om dispensation"

Konkret udpegning

- Konkret udpegning af beskyttede diger for et / flere sogne
- Kommunen skal tage stilling til, hvilke diger der er beskyttelsesværdige ud fra en samlet vurdering af digerne i sognet.
- Hensigt med udpegning er samme mængde beskyttede diger som før udpegning.
- Vurdering om væsentlig eller ringe kulturhistorisk, biologisk eller landskabelig værdi.
- Kommunen skal iagttage en offentlighedsprocedure, se §§ 2-6 i bekendtgørelse nr. 1190 af 26 september 2013 om beskyttede sten- og jorddiger og lignende.
- Igangværende klagesager sættes på stand by under den konkrete udpegning – se notat af 26. juni 2017 fra Slots- og Kulturstyrelsen.

Pas på ved køb!

- Den **til enhver tid værende** ejer / bruger skal udbedre / hæfter, jf. museumslovens § 29 p.